

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ковтунович Т., Привалко Т. Капелани. На службі Богу і Україні. Київ: Укр. ін-т. нац. пам'яті, 2019. 424 с.
2. Архітектура: короткий словник-довідник / за ред. А. П. Мардер. Київ, 1995. 333 с.

Тетяна ДАЦЮК,

доцент кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1
Криворізького навчально-наукового інституту Донецького державного університету внутрішніх справ,
кандидат історичних наук, доцент

КАПЕЛАНСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Інститут військового капеланства в Україні з'явився ще декілька століть. У війську Київської Русі були священники, також і в військових походах. Про це свідчить Повість временних літ, Руський літопис (Іпатіївський літопис), Радзивіллівський літопис (Кенігсберзький літопис) та інші історичні документи. Безумовно також священники були і на Січі, а козацькі ради проходили коло церкви і в присутності священника. Про це свідчать Літопис Самійла Величка, літопис Рігельмана, Літопис Самовидця та інші історичні документи. Агіологія та агіографія містить багато фактів благословення війська перед битвою і їх перемогу, молитви і духовні подвиги за успіхи в обороні вітчизни, освячення прапорів, прийняття хрещення військовими, їх сповідь і причастя, благочестиве сімейне життя після вінчання, вимоги козаків до підбору гарних церковних хористів і освічених священників з Межигірського монастиря, прийняття військовими чернецтва та священства. У Речі Посполитій (Польщі, Білорусі, Україні та Литві) Варшавським сеймом 1690 року було впроваджено військово священство з утриманням з королівської казни 36 капеланських ставок». Митрополит Йосип Коринфський служив при гетьмані Богданові Хмельницькому. Цей капелан був убитий у битві під Берестечком. Перед смертю архієрей встиг посповідати гетьмана та козацьку старшину, а також подарував Б. Хмельницькому меча освяченого на Гробі Господньому в Єрусалимі.

14 березня 1848 р. після указу австрійського цісаря Фердинанда про формування Національної гвардії Австро-Угорщини у західних землях України військовими формуваннями опікувалися місцеві священники Першим відомим українським капеланом був професор Львівського університету доктор наук священник УГКЦ отець Яків Гаровський.

Після 1869 р. у Австро-Угорській імперії утворено було 17 штатних посад військових капеланів УГКЦ за назвою «фельдкурат», котрі носили військову форму капітана без офіцерських відмінностей, але з хрестом. Військові декани

(благочинні) мали назву «фельд-суперіор» – з військовим званням майора. У війську підкорялися римо-католицькому воєнно-польовому єпископу, а у релігійних справах – єпископу УГКЦ.

Посада капелана в армії і флоті Російської імперії була до 1917 р. Замість нього в армію СРСР була призначена посада «замполіт» (заступник командира з політичної частини) з обов'язковим членством у КПРС (та атеїзмом у світогляді). Капелани були в арміях УСС (1914–1918 р.), УГА (1918–1921 р.), в Січових Стрільцях УНР (1917–1921 р.), в УПА (1943–1954).

Під час Першої світової війни в лавах армії Австро-Угорської імперії нараховувалось близько 100 капеланів українського походження (так звані «фельдкурати» або «польові духівники», «військові священники»). Українські капелани гинули разом з військовим підрозділом у бою, потрапляли у ворожий полон разом із своєю паствою (військовим братством). Тому вже тоді була розроблена чітка система резерву капеланів з тилу фронту для заміни відсутніх.

В армії УПА були священники від греко-католиків і православних, і два пастори від протестантів Української євангельсько-реформованої церкви В Польщі є священники римо-католики і православні, протестантські пастори-євангеліст [2].

Починаючи з 1992 року, на територіях військових частин відкривалися храми, створювалися синодальні відділи, набула певного поширення участь священників у військових церемоніях.

З початком збройної агресії російської федерації проти України душпастирська опіка військовослужбовців набула особливої актуальності. Підтримка морально-психологічного здоров'я воїнів, їх мотивації, задоволення духовно-релігійних потреб є однією з важливих складових успішного виконання бойових завдань.

В Україні сьогодні говорять про перехід до стандартів НАТО, і відновлення інституту капеланства – це один із дуже чітких стандартів.

Військові капелани у країнах Північноатлантичного альянсу займають одне із важливих місць, бо турбуються про людину у військовому однострої. У США, наприклад, це також один із дуже давніх військових інститутів, який був другим у структурі Збройних Сил після корпусу морської піхоти.

У демократичних країнах відсутні політруки, які мали б забезпечувати організацію політичного курсу партії у армії. Натомість із військовими працюють одразу троє спеціалістів: військовий капелан, психолог і соціальний працівник.

Вже на 22-й Міжнародній конференції капеланів НАТО у м. Празі були представники військових духовних служб країн-членів НАТО від держав, що входять до програми «Партнерство заради миру» понад 80 делегатів із 37 країн світу, зокрема й делегація з України, де розглядалося питання військового капеланства як етико-морального радника військових [3]. Також доречно сказати, що в арміях НАТО військовими капеланами є не лише представники християнства, але й іудаїзму, ісламу та буддизму. Важливою складовою роботи

капелана є навчання й виховання особового складу та морально-психологічна підготовка військовослужбовців.

Перший крок для того, щоб узаконити військових капеланів в Україні зробили у 2016 році, коли Міноборони затвердило положення «Про службу військового духовенства» [4], другий епохальний крок – це прийняття Верховною Радою закону «Про Службу у військовому капеланстві» [5]. Таким чином, капелани в Україні стають військовослужбовцями.

Із прийняттям цього закону ми повністю переходимо під стандарти НАТО.

Щоби бути військовим капеланом, священники мають мати більше фахових компетентностей. Їх вони здобувають у навчальному центрі. Священники мають забезпечити цілісність військовослужбовця, його стійкість, зберегти його духовний вимір.

Це відображено також і на канонічному рівні. Капелан має зовсім інший статус священнослужителя у своїй церкві, бо створюється нова юрисдикція, яка відповідає за військових. На час тривалості контракту у ЗСУ він не перебуває у підпорядкуванні у власного єпископа-ординарія.

Військові капелани у нас діють у трьох структурах: Збройні Сили України, Національна Гвардія України і Державна прикордонна служба України. У Збройних Силах України у нас приблизно 200 капеланів УГКЦ, ПЦУ, протестантських конфесій, на волонтерських засадах діють також і мусульмани. Окремий батальйон, чи окрема військова частина зараз можуть мати окремого військового капелана.

Капелан має забезпечити якісну душпастирську опіку, релігійно-просвітницьку роботу, соціально-добродійну діяльність і консультативно-дорадчу функцію командира з питань релігійної ситуації у підрозділі та на території виконання бойових завдань. Ці чотири функції складають фах військового капелана.

І зараз у протистоянні із росією капелани мають допомогти українському військовому сформувати його особистість та ідентичність захисника України. Якщо капелан фахово діє, то його вплив надзвичайно значний. Він має доступ до людського серця, до людської свідомості, і тому це має бути особа, яка відповідає всім фаховим вимогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Департамент військового капеланства Військове капеланство УГКЦ. URL: <https://www.kapelanstvo.ugcc.ua/>
2. Основні аспекти Концепції душпастирської опіки у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. URL: http://pravoslavnye.org.ua/2002/03/osnovn_aspekti_kontseptsi_dushpastirskoi_opki_u_zbroynih_silah_ta_nshih_vyskovih_formuvannayah_ukraini/
4. Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України: наказ Міністерства оборони України від 14.12.2016 № 685 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0010-17> (дата звернення 01.12.2023)